

Književna poročila.

Jadranski Almanah za leto 1923. Uredil dr. Alojzij Res. (Na svetlo dala Naša Založba v Trstu.) Tisk Narodne tiskarne v Gorici.

«Jadranski Almanah naj postane leto za letom verno, neizpačeno zrcalo vsega našega življenja, obračun čez naše delo na vseh poljih kulturnega, gospodarskega, socialnega in političnega udejstvovanja našega ljudstva od Triglava do Kvarnera.» In pristavlja: «Predobro se zavedamo, da je letošnja slika ne popolna, da je naš prvi korak še plah. Še niti v glavnih obrisih ni začrtana podoba našega naroda v Italiji. Čas in razmere so bile močnejše od naše volje.»

Po tem pojasnilu, ki ga založba daje na pot temu prvemu letnemu zborniku naših rojakov v Italiji, in ki naj bo predvsem opravičilo, ne gre cilj poročevalca za tem, da s strogim očesom presodi to izdanje, temveč da ga vzame kot to, kar je: prvi poskus ustvariti julijskim Slovanom reprezentativno ljudsko knjigo, ki naj po svojem notranjem bogastvu vsako leto iznova priča, da smo še in da ostanemo.

«Jadranski Almanah» je prav postavna knjiga s preko dvesto stranmi teksta in 8 slikarskimi prilogami. Vsebinsko je bogata in, kar je za slične edicije še večje važnosti, tudi prav pestra: saj vsebuje poleg 12 pesniških proizvodov še štiri leposlovne spise v nevezani besedi in 28 člankov iz najrazličnejših panog, predvsem gospodarskega življenja. Zastopani so v knjigi skoro vsi primorski pesniki in pisatelji: Gradnik, Lovrenčič, Pastuškin, Remec, Pregelj, Šorli itd. V znanstvenem delu je predvsem vredna omembe obširna arhivalna razprava znanega našega goriškega zgodovinarja dr. Frana Kosa «Goriška Brda v srednjem veku», ki pa vzlic svoji znanstveni nesporni vrednosti ne sodi prav v knjigo, kot je ta almanah, ki je namenjen predvsem širokim plastem naroda. Isto velja še v mnogo večji meri o filološki razpravi dr. Henrika Tume o «krajevnem imen» slovj», ki po mojem mnenju absolutno ne sodi v okvir almanaha. O znanstveni vrednosti razprave seveda ne morem izreči sodbe. Nasprotno je pa kot primer sestavka, kakršne treba zbrati za tako knjigo, navesti dr. Joža Glonarja govor o «Simonu Gregorčiču», ki na živahen način, poljudno in vsakomur umljivo, a vendar znanstveno utemeljeno obravnava obče zanimiv problem iz doslej precej še neznanega pesnikovega zasebnega življenja, njegovo stališče napram ljubezni in — ženski. Tudi hrvaško pisani informativni članek dr. Stojana Brajše «Narodne pjesme istarskih Hrvatov» je prav primeren in za nas, ki nam je predmet prilično slabo poznan, zelo zanimiv. Pregleden je temeljiti članek profesorja R. Kende o «Naših srednjih šolah», česar o večini drugih spisov žalibog ni mogoče trditi. Perspektive, ki se odpirajo iz pisčevih izvajanj, so temne: v par letih slovenskega srednjega šolstva v Italiji, dedinji dvatisočletne kulture, ne bo več. Škoda, da ni v almanahu sličnega pregleda o stanju našega ljudskega šolstva, posebno še v Istri. Ta referat bi bil menda še neprimernejše žalostnejši in brezupnejši. Iz člankov o ekonomskih prilikah v Novi Italiji veje resna skrb za bodočnost. Nekdaj cvetoči deli dežele na robu propada, siromašne pokrajine pred katastrofo. Sloveči nabrežinski kamnolomi, znani po vsem svetu, so samo še senca nekdanjega blagostanja. Spis arhitekta Antona Radovića, ki obravnava to poglavje, je častna izjema med množico sestavkov, ki sodijo bolj v dnevnik, kot v knjigo, ki naj bo točen, pregleden in reprezentativen (ne v zunanjem zmyslu samo!) obračun našega narodnega življenja. Več temeljitosti, stvarnosti in poznavanja predmeta treba in manj frazerstva, površnosti in žurnalistično»

rodoljubne solzavosti. Slovenci smo in moramo ostati tudi vnaprej narod dela, ne vzdihovanja in solza. Dobri so še članki: «Naše vodne sile», «Zadruگارstvo u Istri», «Rokodelska obrt na Goriškem», «Mlekarstvo in sirarstvo», dočim pogrešamo poročil o premnogih panogah duševnega udejstvovanja naših ljudi, vsaj poskus statističnega pregleda o fluktuaciji našega v Italiji avtohtonega življa, pregled naših izgub v zadnjem petletju na vseh poljih javnega življenja, naše stališče do novih sodržavljanov in do njihove kulture, predvsem pa vsaj obris vodilne ideje našega življenskega programa, materijelnega, a še bolj duševnega. Z drugimi besedami: problem obstanka slovenskega naroda v Julijskih provincah. Radi bi čuli prepričevalno besedo, ki bi nam potrdila, kar vsi upamo: da državna meja ne more pretrgati vezi med nami in rojaki onkraj, da usoda našega naroda v Italiji odvisi končno le od njegove odpornosti, žilavosti in organizirane volje do življenja.

Na koncu izdajatelj polaga malo obračuna za povojna tri leta 1919—1922. Podaja bibliografijo vseh v našem jeziku na italijanskem ozemlju izišlih književnih in glasbenih izdanj, razen tega pa podaja še seznam vseh naših prizmorskih kulturnih delavcev, umetnikov in znanstvenikov.

Knjigi so priložene štiri reprodukcije Pilonovih ujedkovin, portretna skica G. A. Kosa, Bucikov damski portret in zelo posrečena, «portretiranca» (pisatelj Franca Bevka) točno karakterizujoča, karikatura L. Špacapana. Ujedkovine so precej medlo reproducirane, tako da je njihov pravi izraz skoro docela izgubljen. V «Glavi starca», ki je tudi v reprodukciji ohranila svojo markantno strogost, je pokazal umetnik nemalo obvladanje tehnike in precejšnjo impulzivnost linije. Ipak mi je «Ponte Vecchio», risarsko morda šibkejše delo, čuvstveno bližji, neposrednejši in bolj Pilonov. V ostalih grafikah je hladni razum preveč očiten, premalo pa je iskrene topline in osebnosti risarjeve. Omenil bi samo «Predmestje», ki je značilno za razglablajočo socialno usmerjeno naravo umetnikovo, pa vkljub svojemu pretresljivemu sujetu ne gane, ne zgrabi. Vkljub temu treba priznati Venu Pilonu prav častno mesto v slovenski grafični umetnosti, ki pa še izdaleka zanj ne znači vrhunca.

K. D.

Poljudna izdaja Prešernovih poezij ima pri nas že celo zgodovino, ki pa od drugega natiska naprej ni posebno častna za one, ki imajo z njo opravka.

Prvi natisk poljudne izdaje je kot nekak pendant ilustrirani uredil pokojni L. Pintar; izšel je leta 1901. Oni, ki se za take reči zanimajo, vedo, kako zelo se je Pintar trudil s prireditvijo teksta in korekturo. Vedeli so torej, kaj pomeni na naslovni strani tehtni stavek «Uredil skript. L. Pintar». Kdor ni bil srečen posestnik izvirne Prešernove izdaje iz leta 1847., si je za mal denar kupil Pintarjevo «poljudno», ker je vedel, da ima v njej prvič zopet kolikor toliko pristno Prešernovo besedo. Drugje je namreč ni bilo: od Levstika naprej so vsi «izdajavci» Prešerna jemali njegove poezije pred se s šolmoštrsko namršenimi obrvmi in rdečo tinto pred seboj. Sirota Prešeren po njihovem ni znal slovensčine, in da ga te sramote pred današnjim svetom rešijo, so mu njegovo besedo «popravljali». Luka Pintar, skromni in zvesti varih Prešernove dediščine, se je prvi zavedel, da treba umetnikovo delo rešpektirati in da ljudje od njega ne pričakujejo Prešerna, kakor si ga je zamislil Luka, ampak kakršen je bil Francé sam. Pravi Francé, ki je pisal po svoje in ne kakor različni današnji «šolmoštri»! Tako je poleg reprezentativne salonske izdaje Prešerna zagledala svet tudi poljudna, skromna izdaja, ki si jo lahko vtaknil v žep in ki je dobro služila v šoli in pri študijah.